

EBÛ YEZÎD EL-BİSTÂMÎ HZ. (4) *

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedini'l-mustafâ... Ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi- ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd!..

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin *Tabakâtü's- Sûfiyye kitabının 72. sayfasına geldik. Ebû Yezîd-i Bistâmî Hazretleri'nin menakıbını, sözlerini okumaktaydık. Araya bayram girdi, tatil girdi. Şimdi Ebû Yezîd-i Bistâmî Hazretleri'nin faslını, sonuna doğru okuyup bitirmeğe gayret edeceğiz bugün.*

Okumaya başlamazdan önce, evvelâ Peygamber SAS Efendimiz'in ruhu için; sonra onun âlinin, ashabının, etbâının, ezvâcının, evlâdının ruhları için; mânevî halifeleri mürşidîn-i kirâm sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhları için; sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyaullahın, ve hâssaten kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhu için; içindeki bilgileri ona nakleden alimlerin ruhları için;

Bu beldemizin medâr-ı iftiharî Yûşâ AS'ın, Peygamber Efendimiz'in ashabından olan Ebû

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Eyyüb el-Ensârî Hazretleri ve sâir sahabe-i kirâmın ruhları için; şu tekkenin bânîsi Mustafa Selâmî Efendi Hazretleri'nin ve civarda bulunan Şeyh Murad Hazretleri'nin, Haydar Baba Hazretleri'nin, Abdül'ehad-i Nûrî Hazretleri'nin ve sair evliyaullahın ruhları için;

Uzaktan yakından bu dersleri dinlemeğe gelmiş olan siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman geçmişlerinin, sevdiklerinin, yakınlarının, dostlarının ruhları için; ruhları şâd olsun, kabirleri nur dolsun, makamları a'lâ olsun, nurları ve sürurları ziyâde olsun diye;

Rabbimiz bize de hem dünyada rızasına uygun yaşamayı nasib eylesin, hem de ahirette hüsn-ü âkıbetler ve mükâfatlar ihsân eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyup, onların ruhlarına hediye edip, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Yardım Allah'tan

Müellif diyor ki:

سَمِعْتُ أَبَا الْفَرَجِ الْوَرْثَانِيَّ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنِ بَكْرِ
يَقُولُ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّامِغَانِيَّ حَدَّثَنَا
مُوسَى بْنُ عَيْسَى قَالَ سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ سَمِعْتُ
أَبَا يَزِيدَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّكَ خَلَقْتَ هَذَا الْخَلْقَ بِغَيْرِ
عِلْمِهِمْ وَقَلَدْتَهُمْ أَمَانَةً مِنْ غَيْرِ إِرَادَتِهِمْ فَإِنْ لَمْ
تَعْنَهُمْ فَمَنْ يُعِينُهُمْ

TS. 72/22 (Semi'tü ebe'l-fereci'l-versâniyye, abde'l-vâhidi'bne bekrin, yekülü: Kàle'l-ha-senü'bnü ibrâhîme'd-dâmigàniyyü, haddesenâ mûse'bnü îsâ, kàle: Semi'tü ebî, yekülü: se-mi'tü ebâ yezîde, yekül: Allâhümme inneke ha-lakte hâze'l-halka bi-gayri ilmihim, ve kalled-tehüm emâneten min gayri irâdetihim fein lem tüinhüm femen yuînühüm)

Müellif merhum, cennet-mekân Ebû Abdurrah-mân es-Sülemî diyor ki: (Semi'tü) "Ben duy-dum." Kimden?.. (Ebe'l-fereci'l- versâniyye) Ebü'l-Ferec, künyesi adamın. Versânî, nisbesi, nereli olduğunu gösteren nisbesi. (Abde'l-vâhi-di'bne bekr) Abdülvahid ismi, Bekir de babası-nın ismi.

Böyle peş peşe bir sürü isim gelince, başkası şaşırabilir. Ama biz bu kitabı okuya okuya, artık Arapçada şahıs isimlerinin tesbiti konusunda biraz ihtisas, görgü, bilgi sahibi olmuş olduk. Bütün bu kadar lafın hepsiyle bir adam kastediliyor. Ebü'l-Ferec Abde'lvahid ibn-i Bekr el-Versânî. Demek ki, bir insanın ismi var, babasının ismi var, künyesi var ve bir de nisbesi varmış. Bunların hepsini sıraladı. Kimmiş bu şahıs?

أَبُو الْفَرَجِ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ بَكْرِ الْوَرْثَانِيِّ الصُّوفِيِّ
كَتَبَ الْكَثِيرُ دَخَلَ جُرْجَانَ سَنَةَ خَمْسٍ وَسِتِّينَ
وَثَلَاثَ مِائَةٍ وَسَمِعَ وَحَدَّثَ بِهَا بِأَخْبَارٍ وَأَحَادِيثٍ
وَحِكَايَاتٍ تُوْفِّيَ بِالْحِجَازِ سَنَةَ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ
وَثَلَاثَ مِائَةٍ

(Ebü'l-ferec, abdü'l-vâhidi'bnü bekr el-versânî es-sûfî. Ketebe'l- kesîr) Çok yazı yazmış bir mutasavvıfmış bu. (Dehale cürcâne senete hamsin ve sittîne ve selâse mieh) 365 senesinde İran'ın Cürcan mıntıkasına geldi bu şahıs, girdi oraya; (ve semmea ve haddese bihâ bi-ahbârin ve ehâdîse ve hikâyât) orada tarihi haberleri, hadis-i şerifleri ve böyle mutasavvıfâne hikâyeleri, kıssaları rivâyet etti başkalarına, anlattı. (Tüvuffiye bi'l-hicâz) Hicaz'da vefat etti. (Senete'sneteyni ve seb'îne ve selâse mieh) 372 senesinde vefat etmiş bu şahıs. Bundan duymuş müellif. Yazıyor kimden duyduğunu.

O ne demiş? (Yekülü) Bu Versânî demiş ki: (Kâle'l-hasenü'bnü ibrâhîme'd-dâmiğâniyyü) İbrahim oğlu Hasan ed-Dâmgânî bana dedi ki... (Haddesenâ mûse'bnü îsâ) İsa oğlu Mûsa isimli alim bize rivâyet etti, o da dedi ki: (Semi'tü ebî yekül) “Ben babamdan şöyle dediğini duydum.” (Semi'tü ebâ yezîd) O da Ebû Yezîd el-Bistâmî'den duymuş. Yâni kimin kimden duyup da, haberi nereden nereye naklettiğini böylece söylemiş olduk.

(Semi'tü ebâ yezîde yekülü) Yâni “Ebû Yezîd el-Bistâmî'nin şöyle dediğini duydum.” demiş en sonunda en son şahıs. Kim bu?.. Muse'bni İsa dediğine göre İsa isimli şahıs oğlu Musa'ya söylemiş, o da Hasan ibn-i İbrahim ed-Damgânî'ye söylemiş, o da bu Ebu'l- Ferec Versânî'ye söylemiş; müellif de ondan duymuş. Her şey belli, kimden, nereden geldiği...

Ne demiş Ebû Yezîd-i Bistâmî Hazretleri:

(Allâhümme) “Ey benim Allahım!” demiş. (İnneke halakte hâze’l-halka bi-gayri ilmihim) Mahlûkâtı onların bilgisi olmadan, haberi olmadan sen yarattın! Onların bu işte bir ön bilgisi, bir rızası veya iştiraki yok; sen yarattın onları, onların bilgisi yokken yaratan sensin. (Ve kalledtehüm emâneten min gayri irâdetihim) Kendilerinin istekleri, arzuları olmadığı halde, emaneti de onların boyunlarına yükledin...”

Ayet-i kerime var ya:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا
وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

(الأحزاب: ٧٢)

(İnnâ aradne’l-emânete ale’s-semâvâti ve’l-ardi ve’l-cibâli fee beyne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehe’l-insân) “Biz emaneti dağlara, göklere, yeryüzüne arz ettik de, hepsi kaçındılar emaneti yüklenmeğe, cesaret edemediler, aman aman dediler, korktular; ama insanoğlu yüklendi bu emaneti... (İnnehû kâne zalûmen cehûlâ) [Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.]” (Ahzâb, 33/72) deniliyor ya, işte o ayet-i kerimedeki o emaneti kasederek, diyor ki:

“—Yâ Rabbi! Sen bu kullarını onların bilgisi olmadan yarattın. Ve onların rızası ve isteği olmadan emaneti bunların boyunlarına yükledin.”

Emanet ne demek?.. Yâni kulluk mes'uliyeti, sorumluluğu. Eğer iyi kulluk yaparsa, cennete gidecek. Emaneti muhafaza ederse, imanını muhafaza ederse, cennete gidecek. İmtihani kaybederse, cehenneme gidecek. Yâni bir bakıma fırsat, bir bakıma korkulu, tehlikeli bir şey emanet.

“Emaneti de onların isteği olmadan onların boynuna yükledin. Yâni bu imtihan dünyasına onları attın, sorumluluk verdin, emanet yükledin. (*Fein lem tûinhüm femen yuînühüm*) Eğer sen bu kullarına yardım etmezsen yâ Rabbi, kim onlara yardım edebilir?.. Gene yardım senden.”

Onun için, *Fâtihâ*'da biz ne diyoruz:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

(الفاتحة: ٤)

(*Iyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn*) “Yâ Rabbi! Biz ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım isteriz.” (*Fâtihâ*: 4) diyoruz. Yardım ancak Allah'tan olur. Cümle cihan halkı yardım etmeğe kalksa, yardım edemezler; Allah yardım etmeği istemezse... Korumağa kalksalar, koruyamazlar; Allah korutmayacaksa... Cümle cihan halkı öldürmeğe kalksalar, öldüremezler; Allah koruduktan sonra...

Misal: Firavun Mûsa AS'la etrafındaki mü'minleri öldürmek istedi, öldüremedi. Kendisi öldü, boğuldu. Nemurt İbrâhim AS'ı öldürmek istedi, ateşe atmak istedi, attı ama, İbrâhim AS kurtuldu. Yâni Allah yardım edecek.

İsteğimiz olmadan yaratmış, bilgimiz olmadan... İsteğimiz olmadan... Sorumluluğu bize

sorsaydı, “Alır mısın bu sorumluluk var, salâhiyet ve sorumluluk, serbestlik ve vebal... Alır mısın?..” deseydi, belki biz istemezdik, aman aman derdik. Dağlar istememiş, yerler gökler istememiş, belki biz de, “Aman aman yâ Rabbi, korkarız!” derdik.

Ama bizim bilgimiz olmadan, isteğimiz olmadan emaneti yüklemiş. Bizi bu dâr-ı imtihan olan dünyaya göndermiş. Hayrı şerri gösterip, hayra uymayı tavsiye etmiş. Şerden kaçınmayı tavsiye etmiş, serbest bırakmış. Şimdi eğer o yardım etmezse, kim yardım edebilir? Kimse yardım edemez. Yâni, “Yardım et yâ Rabbi! Yardım gene senden...” demek istiyor Bâyezîd-i istâmî.

b. Bazı Tavsiyeleri

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الْقَزْوَانِيَّ
الصُّوفِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا الطَّيِّبِ الْعَكِّيَّ يَقُولُ
سَمِعْتُ ابْنَ الْأَنْبَارِيِّ يَقُولُ قَالَ بَعْضُ تَلَامِيذَةِ أَبِي
يَزِيدٍ قَالَ لِي أَبُو يَزِيدَ الْبِسْطَامِيُّ إِذَا صَحَبَكَ
إِنْسَانٌ وَأَسَاءَ عِشْرَتَكَ فَادْخُلْ عَلَيْهِ بِحُسْنِ
أَخْلَاقِكَ يَطِيبُ عَيْشُكَ وَإِذَا أَنْعَمَ عَلَيْكَ فَابْدَأْ
بِشُكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّهُ الَّذِي عَطَفَ عَلَيْكَ
الْقُلُوبُ وَإِذَا ابْتُلِيَتْ فَأَسْرِعَ الْإِسْتِقَالََةَ فَإِنَّهُ
الْقَادِرُ عَلَى كَشْفِهَا دُونَ سَائِرِ الْخَلْقِ

TS. 73/23 (Semi'tü ebe'l-haseni aliyye'bne muhammedini'l- kazvîniyye's-sûfiyye, yekülü: Semi'tü ebe't-tayyibü'l-akkiyye, yekülü: Semi'tü'bne'l-enbâriyye, yekülü: Kàle ba'dü telâmizeti ebî yezîd: Kàle lî ebû yezîde'l-bistâmiyyü:

İzâ sahibeke insânün ve esâe işreteke, fe'dhul aleyhi bi-hüsni ahlâkike yetîbü'l-ayşük. Ve izâ ün'ime aleyke fe'bde' bi-şükri'llâhi azze ve celle, feinnehu'llezî atafe aleyke'l-kulûb, ve ize'btülîte feesrii'l-istikâlete, feinnehu'l-kâdirü alâ keşfihâ, dûne sâirü'l-halk.) Bunun da başında isim sayıyor, diyor ki: Ebü'l-Hasan Ali ibn-i Muhammed el-Kazvînî'den duydu müellif, bu şahıstan duymuş. Sûfî bu şahıs. O da demiş ki: "İşttim ki..." Kimden işitmiş?.. Ebe't- Tayyib el-Akkî, yâni bu şahıs:

أَبُو الطَّيِّبِ أَحْمَدُ بْنُ مُقَاتِلِ الْعَكِّي الْبَغْدَادِي
رَوَى قِصَّةَ مَوْتِ الشَّيْبَلِيِّ عَنْ تَلْمِيذِهِ بُنْدَارِ
الْدِّينَوْرِيِّ

(Ebu't-tayyib, ahmedü'bnü mukâtil el-akkî el-bağdâdî, revâ kıssate mevti'ş-şiblî an tilmî-zihî bündâri'd-dîneverî) Bu, Bağdat'lı, Akkeli bir şahısmış; aşağıda bilgi veriyor. Şiblî'nin ölü-müyle ilgili bilgileri veren şahıstır diyor.

(Yekülü semi'tü'bne'l-enbâriyye) İbnü'l-Enbârî'den duydum dedi o da. İbnü'l-Enbârî de:

أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارِ بْنِ حَسَنِ بْنِ بَيَّانِ بْنِ
سَمَاعَةَ بْنِ فَرَّةِ بْنِ قَطْرِ بْنِ دَعَامَةَ الْأَنْبَارِيِّ مِنَ
الْأَنْبَارِ بَلَدَةٌ عَلَى الْفُرَاتِ بَيْنَهَا وَبَيْنَ بَغْدَادَ
عَشْرَةَ فَرَاسِخٍ وَابْنُ الْأَنْبَارِيِّ كَانَ مِنْ أَعْلَمِ النَّاسِ
بِالنَّحْوِ وَالْأَدَبِ وَأَكْثَرُهُمْ حِفْظًا دِينًا فَاضِلًا
صُدُوقًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِ السُّنَّةِ صَنَّفَ كَثِيرًا مِنْ
الْكِتَابِ فِي عِلْمِ الْقُرْآنِ وَغَرِيبِ الْحَدِيثِ وَكَانَتْ
وِلَادَتُهُ فِي رَجَبِ إِحْدَى وَسَبْعِينَ وَمِائَتَيْنِ
وَتُوفِّيَ لَيْلَةَ النَّحْرِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ سَنَةَ ثَمَانٍ
وَعِشْرِينَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ

(Ebû bekr, muhammedi'bni beşşâri'bni haseni'bni beyâni'bni semâati'bnü ferreti'bni katri'bni deâmeti'l-enbârî mine'l-enbâr, beldetün ale'l-furat) Fırat üzerinde Enbâr şehrinden bu ravi. (Beynehâ ve beyne baġdâd aşretü ferâsih) Baġdat'la arasında on fersahlık bir mesafe var. Bir fersah 35 kilometredir, demek ki 350 kilometre kadar bir mesafesi olan bir kasabaymış bu Enbâr kasabası.

(Ve ibnü'l-enbârî kâne min a'lemi'n-nâs) İbnü'l-Enbârî insanların en bilgililerinden birisi idi, (bi'n-nahvi ve'l-edeb) edebiyatta ve dilbilgisi konusunda. İbnü'l-Enbârî çok meşhur bir Arap dilcisi, alimi. (Ekserühüm hıfzan) Çok mahfûzâtı, bilgisi vardı kafasında. (Deyyinen fâdilen) Dindardı, faziletli kimseydi. (Sadûken hayran) Doğru sözlüydü, hayırlı bir insandı İbnü'l- Enbârî. (Min ehli's-sünneh) Ehl-i sünnetten idi. (Sannefe kesîran mine'l-kütübi fî ilmi'l-kur'ân ve garîbi'l-hadîs) Kur'an ilmi konusunda, hadislerin enteresan, nadir, içinde geçen nadir kelimeleri açıklamak konusunda, çok kıymetli eserler yazdı.

(Ve kânet vilâdetühû fî recebe ihdâ ve seb'îne ve mieteyn) 271 senesinin Recebinde doğmuştu. (Ve tüvüffiye leylete'n-nahri min zi'l-hicceh, senete semânin ve ısrîne ve selâse mieh) 328 senesinin Zilhicce ayının Leyle-i Nahrında vefat etmiş. 328, 271... 270 desek, otuz oradan, 28'de buradan... 59 yıl. Çok yaşamamış yâni, orta bir vast ömür sürmüş.

(Yevmü'n-nahr) Ne demek?.. (Leyletü'n-nahr) Ne demek?.. Kurban gecesinde. Çok kıymetli gecede yâni. O gecede, bayram gününde vefat etmiş. Çok âlim, fazıl bir kimseymiş.

Ben bunun bir eseri üzerinde mezuniyet tezi yapmıştım Edebiyat Fakültesi'nde. Çok meşhur bir kimse. İşte o nakletmiş, yâni kuvvetli bir alim.

(Kâle ba'dü telâmizeti ebî yezîd) "Bâyezid-i Bistâmî'nin talebelerinden birisi bana dedi ki."

Ba'd kelimesi –Arapça bilenler için açıklıyorum bunu–Türkçe'ye bazı diye tercüme edilmez. Bak burada ne diyor: (Kàle ba'dü telâmi-zeti ebî yezîd) “Ebî Yezîd'in talebelerinden bazıısı bana dedi.” diye tercüme edilmez. “Birisi” demek bu, bir kişi yâni. Ba'd kelimesi Türkçeye yanlış tercüme ediliyor bazen, bilmiyorlar bu inceliği. Yâni, Ebû Yezîd'in yetiştirdiği talebelerinden birisi, İbnü'l-Enbârî'ye söylemiş.

(Kàle lî ebû yezîde'l-bistâmiyyü) Demiş ki: “Ebû Yezîd el- Bistâmî bana bizzat şöyle söyledi.” Kendisine söylenen sözü İbnü'l- Enbârî'ye nakletmiş şahıs. Ne demiş Bâyezid-i Bistâmî bu şahsa, bu talebesine ne demiş:

(İzâ sahibeke insânün) “İnsanın birisi seninle arkadaşlık yaparsa... Bir yolculukta, bir şehirde, bir mecliste bir araya düşerseniz; bir sohbet, bir ahbaplık, bir arkadaşlık bahis konusu olursa... (Ve esâe işreteke) Sana karşı vazifelerinde kötü davranırsa; arkadaşlığın âdâbına sığmayan tatsız tuzsuz hareketler, çığ hareketler, sevimsiz işler yaparsa...

(Fe'dhul aleyhi bi-hüsni ahlâkike) Sen onun gönlüne gir, güzel ahlâkın ile...”

Yâni, o sana kötülük yapsa bile; arkadaşlık adabına sığmayan, bir arada bulunma, dostluk, sohbet, seyahat adabına sığmayan tarzda böyle bir davranışta bulunmuşsa bile, sen ona güzel ahlâkınla muamele et! (Yetîbü ayşüke) “Yaşamın güzel, hoş olur böyle yaparsan...” Yâni kötüye iyi davranırsan, kötülüğe karşı iyi ahlâk ile muamele edersen, yaşamın tatlı ve hoş olur. Böyle yap diye emretmiş.

(Ve izâ ün'ime aleyke) "Sana Allah tarafından bir nimet ihsân olunursa, (fe'bde' bi-şükri'llâhi azze ve celle) Allah'a şükrederek başla işe... Yâni Allah'ın nimetini aldığın zaman, şükrünü edâ et! (Feinnehu'llezî atafe aleyke'l-kulûb) Çünkü kalpleri sana çeviren Allah'tır."

Veyahut, şöyle birinci cümleye bağlı da tercüme edebiliriz... Burada (ün'ime) diye harekelemiş ama... Şimdi burada (ün'ime) değil de (en'ame) olsa esâenin ma'tûfu olarak, daha iyi olur. Öyle tercüme edeyim ben:

"Sana bir insan arkadaşlık yapsa bir yerde, bir zamanda, kötü davranırsa, sen ona güzel ahlâkınla mukabele et; yaşamın tatlı olur. (Ve izâ en'ame aleyke) Kötü davranmayıp da mültefit davrandıysa, güzel ahbablık yaptıysa; yâni o arkadaşın hakikaten arkadaşlığın zarafetine sahip, edebini bilen ve fedâkâr ve tatlı bir insan olduğu için, öyle bir güzel davranış yapmışsa; (fe'bde' bi-şükri'llâhi azze ve celle) o zaman da Allah'a şükret, Allah'a şükürle işe başla!.."

(Feinnehu'llezî atafe aleyke'l-kulûb) Çünkü, gönülleri sana celbettiren, sana güzel muamele ettirten Allah'tır. Yâni, o sana güzel muamele ediyor ama, ettirten Allah'tır. Onun için Allah'a şükürden başla!.."

Böyle tercüme edersek daha iyi olur. Burada müellif özellikle (ün'ime) diye harekelemiş ama ben onu sevmedim, (en'ame) diye okuyup böyle açıklarsak, mânâ birinci cümleye daha bağlı oluyor.

‘Birisıyla arkadaşlık yaptın. Kötü davranırsa sana sen iyi davran, yaşamın tatlı olur. Çünkü, sen de ona kötü davranırsan, kavga gürültü çıkar, horoz gibi ikinizin de ibiği kanar yâni sonunda... Kavgadan kâr eden olmaz. Kötü davranırsa, sen iyi davran, yaşamın tatlı olsun. Ama sana in’am ve ikramda bulunursa, iyi davranırsa; o zaman Allah’a şükret! Çünkü, gönülleri sana celbettiren, sana mültefit davrandıran, nimet ve ikram ettirten Allah’tır, çeviren Allah’tır.” diyor. Doğru. O zaman iki cümle birbirine bağlanıyor. Böyle olması daha güzel oluyor.

(Ve ize’btülîte) “Bir belâya, musibete düçar olduğun zaman, (feesrii’l-istikâlete) Allah’tan kusurunun affını dilemekte sür’atli davran! Bir belâya uğradın mı, bir musibete maruz kaldın mı, hemen tevbe ve istiğfâr et! Allah’tan af dilemeğe hemen giriş, süratli davran buna!

(Feinnehu’l-kâdirü alâ keşfihâ) Çünkü, belâyı kaldırmağa kâdir olan ancak Allah’tır. Baktın ki belâ, musibet kalktı, hemen Allah’a yalvar; çünkü belâyı kaldıran Allah’tır. (Dûne sâirü’l-halk) Başka halk, insanlar, mahlûkat değil. Belâyı kaldıracak olan başkası değil, Allah’a yalvar; o kaldırır bir belâya uğradıysan, musibete uğradıysan.” diyor. Güzel nasihatlar.

Demek ki, birisiyle bir arkadaşlık yaparsak; kaderin sevkiyle hac yolculuğu olur, otel arkadaşlığı olur, askerlik arkadaşlığı olur, okul arkadaşlığı olur... Adam sana kötü davranırsa, sen iyi davran, senin yaşamın tatlı olsun.

Kötülüğe kötülükle mukabele ettin mi, tadı kaçır hayatın...

Adam sana iyi davranırsa, Allah'a şükret ki, onun gönlünü sana iyi davranmağa çevirten Allah'tır. Ve bir belâyâ, musibete uğradığın zaman da, hemen Allah'tan özür dilemeğe, tevbe ve istiğfâr etmeğe, yalvarıp yakarmağa sür'atle giriş! Çünkü, onu ancak Allah kaldırabilir üzerinden, o musibeti çekebilir; başkası değil. Mahlûkattan herhangi birisi değil. Çok güzel nasihat...

c. Abidler ve İbadetin Tadı

سَمِعْتُ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنِ بَكْرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ الْقَنَادَ
يَقُولُ قَالَ أَبُو مُوسَى الدَّبْلِيُّ سَمِعْتُ أَبَا يَزِيدَ
الْبِسْطَامِيَّ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ الْعِبَادَ الْحَلَاوَةَ
فَمِنْ أَجْلِ فَرَحِهِمْ بِهَا يَمْنَعُهُمْ حَقَائِقَ الْقُرْبِ

TS. 73/24 (Semi'tü abde'l-vâhide'bne bekrin, yekülü: Semi'tü'l- kannâde, yekülü: Kâle ebû mûse'd-debliyyü, semi'tü ebâ yezîde'l-bistâmiyye, yekülü: İna'llâhe yezuku'l-ibâde'l-halâvete, femin ecli ferahihim bihâ yemneuhüm hakàika'l-kurb.)

Ne diyor müellif: (Semi'tü) "İşittim..." Kimden işitmiş?.. Abdülvâhid ibn-i Bekr'den işitmiş. Kimdi bu?.. Bakalım dikkatinizi ölçelim! İlk paragrafta adı geçen şahıstı. Neydi nisbesi?.. Versânî idi. Abülvâhid ismiydi, babasının adı

Bekir idi, kendisinin künyesi neydi?.. Ebü'l-Ferec'di. Neydi bu?.. Bir sòfîydi. Çok kitaplar yazmış bir kimseydi. İşte ondan duymuş.

O da, (semi'tü'l-kannâd) Kannâd'dan duydum diyor. O da (yekülü: Kàle ebû mûse'd-deybûlî) Ebû Mûsa ed-Deybûlî bana dedi ki diyor. (Semi'tü ebâ yezîde'l-bistâmiyye, yekülü) "Ben Ebû Yezîd-i Bistâmî'nin..." Biz Ebû Yezîd demiyoruz, Bâyezid diyoruz. "Bâyezid-i Bistâmî'nin şöyle dediğini işittim." demiş en son isim.

(İnna'llàhe) "Hiç şüphe yok ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri..." (Yerzuku'l-ibâde'l-halâvete) Yerzuku'l-ibâd da olabilir, yerzuku'l-ubbâd da olabilir. Arapça bilenler için bu açıklamayı yapıyorum. Yazılışı aynı, hareke yok; ibâd da okunur, ubbâd da okunur. İbâd olursa, kullar demek. Ubbâd olursa, âbidler demek. Ubbâd diye tercüme etsek, okusak daha iyi olacak.

(İnna'llàhe yerzuku'l-ubbâde'l-halâvete) "Allah-u Teâlâ Hazretleri ubbâda, âbidlere ibadetin tadını vermiştir. (Femin ecli ferahihim bihâ) Bu ibadetin tadıyla hoş olmalarından, ferahlık duymalarından, (yemneuhüm hakàika'l-kurb) Allah'a yakınlığın, kurbiyyetin hakikatlerini anlamaktan onları men etmiştir."

Ne demek istedi?.. Dönüp açıklayalım: İnsanlar vardır, àbidir, zâhiddir; dünyaya meyletmez, camiye girer, sabahlara kadar ibadet eder, onunla meşgul olur... vs. Müslümanların klasifikasyonunda, sıralamasında en aşağı tabakası, àbidler tabası oluyor. İbadet ediyorlar.

Ondan sonraki tabaka, zâhidler tabakası oluyor. Dünyaya meyli yok, metelik vermiyor dünyaya, ahirete rağbeti var... Ondan sonraki tabaka, ârifler, ma'rifetullaha ermiş, gönlü aydın, irfân sahibi, hikmet sahibi kimseler... En yükseği de muhibler, aşık-ı sâdıklar, Allah'ın has, halis kulları...

Allah âbidlere lezzet vermiştir, yaptıkları ibadetten dolayı; onunla meşgul olup, asıl Allah'a yakınlığın hakikatlerini keşfetmek, anlamaktan geri kalmışlardır. Men etmiştir onları. Yâni Allah'ı tanımak konusunda, ibadetin zevkine bile takılmamak lâzım! İbadet zevkli de olsa, zevksiz de olsa, tatlı da gelse, tatsız da gelse yürümek lâzım. Çünkü gâye, ibadetin tadı da değil... Gaye Allah'a yakınlaşmak ve yakınlığın esrârını anlamak, ona aşına olmak.

İnsan, ibadetin zevki ve halâvetiyle oyalanırsa, yoldan kalmış oluyor yâni. Onu söylüyor Allahu a'lem, söylemek istediği o.

Yâni o ibadetten zevk alma duygusu, insanın bir noktada ayağına çelme oluyor, yoluna mani olmuş oluyor. Ona da takılmayacak, onunla da oyalanmayacak.

Bizim prensibimiz ne tasavvufta:

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

(İlâhî ente maksûdî, ve rıdâke matlûbî.) “Yâ Rabbi! Muradım, maksudum sensin. Ben senin rızanı istiyorum.” Yâni ibadetten tad almak, almamak, bunlar mühim değil.

Birisi geliyor:

“—Hocam, eskiden, derviş olduğum ilk günlerde çok tatlı bir zikir yapıyordum, çok tatlıydı, iyiydi, hoştu; şimdi hiç tat almıyorum.”

E tad gaye değil ki. Tad bazen perde. Gaye olmadığı gibi bazen de perde oluyor daha ileri gitmek için. Çünkü tad aldığı zaman ona takılıyor.

“—Gözüme bir nur göründü galiba?.. Hocam rüyamda şöyle gördüm...” bilmem ne, filan...

Ne oluyorsun yâ! Gördüysen görürsün, ne yapalım?.. Yâni daha ileri git, oyalanma, takılma yâni.

d. Allah'ın Zâtı Anlaşılamaz

سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ جَعْفَرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْحَسَنَ بْنَ عَلَوَيْهِ يَقُولُ قَالَ أَبُو يَزِيدَ الْمَعْرِفَةَ فِي
ذَاتِ الْحَقِّ جَهْلٌ وَالْعِلْمُ فِي حَقِيقَةِ الْمَعْرِفَةِ حَيْرَةٌ
وَالْإِشَارَةُ مِنَ الْمُشِيرِ شِرْكٌ فِي الْإِشَارَةِ وَأَبْعَدُ
الْخَلْقِ مِنَ اللَّهِ أَكْثَرُهُمْ إِشَارَةً إِلَيْهِ

TS. 74/25 (Semi'tü ahmede'bne aliyyi'bni ca'fer) Bu yeni bir şahıs. Ahmed ibn-i Ali ibn-i Ca'fer'den duymuş müellif Ebû Abdurrahmân es-Sülemî. (Yekülü) O demiş ki: (Semi'tü'l-hasene'bne alleveyh) Alleveyh oğlu Hasan'dan duydum. ((Yekülü: Kàle ebû yezîd) O da diyor

ki: Ebû Yezîd-i Bistâmî Hazretleri'nin şöyle dediğini duydum:

(El-ma'rifetü fî zâtî'l-hakkı cehlün, ve'l-ilmü fi hakikati'l- ma'rifeti hayretün, ve'l-işâretü mine'l-müşîri şirkün fi'l-işâreti. Ve eb'adü'l-halki mina'llâh, ekserühüm işâreten ileyhi.)

Bir insanın sözlerini anlamak için, onun hayatı kadar bu işe girmiş olmak lâzım. Tabii bazı sözlerini bazı kimseler anlayamayabilir. Yâni çok ağır bir kitap okuyoruz. Tasavvuftan en büyük, en meşhur şahısların hayatını okuyoruz, en nükteli sözlerini okuyoruz. Yâni bundan daha ötesi yok.

Nükteli, esrarlı ve ilm-i ledünden, ma'rifetullahtan çok ileri bilgileri okuyoruz. Onun için tabii, anlamakta zorluk çekilebilir.

Diyor ki bu sözünde Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri: *(El-ma'rifetü fî zâtî'l-hakkı cehlün)* "Hakk'ın zâtı hakkında bilgili olduğunu sanmak, cahilliktir."

Hatta, itikad kitaplarında yazar ki:¹

أَلْعَجْزُ عَنْ دَرَكِ الْإِدْرَاكِ إِدْرَاكٌ

وَالْبَحْثُ عَنْ سِرِّ ذَاتِ اللَّهِ إِشْرَاكٌ

---

¹ İlk mısraı, Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, c.XIII, s.141, Hac Sûresi, 74. ayetin tefsirinde Hz. Ebû Bekir RA'ın sözü olarak naklediyor. İkinci mısraı da Hz. Ali RA'ın söylediğini bildiriyor.

(El-aczü an dereki'l-idrâki idrâkün) “Allah’ın zâtının, mahiyetinin anlaşılmayacağını anlamak, o hususta aczini kavramak (idrâkün) Allah’ı kavramaktır. Çünkü Allah’ın mahiyetini anlamağa beşerin takati yetmez. Anlayamayacağını anlamak Allah’ı anlamaktır. (Ve’l-bahsü an vasfi zâti’llâhi işrâkün) Allah’ın zâtını anlatmağa girişmek de şirktir.” Çünkü onu anlatamazsın sen. Diller onu söyleyemez. Kur’an ne söylemişse, Peygamber Efendimiz hadiste ne söylemişse o kelimelerle kalırız. Yoksa, başka bir şey söyledin mi, o deryâda yanlış şeyler yapabilirsin. Söylemek, konuşmak doğru olmaz.

Onun için, (El-ma’rifetü fî zâti’l-hakkı cehlün) “Allah’ın zâtı hakkında, kendisi hakkında bilgi iddiasında bulunmak, biliyorum demek, benim bilgim var demek cahilliktir, bilmiyor demektir. Çünkü Allah bilinmeyen varlık, bilinemeyecek varlık. Gözlerin görmediği, insan aklının mahiyetini anlamağa güç yetiremeyeceği varlık Allah, yaratan.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

(الشورى: ١١)

(Leyse kemislihî şey’ün) [Onun benzeri hiç bir şey yoktur.] (Şûrâ, 42/11) Onun gibi bir başka varlık yok ki anlatsın, ona benzetsin. Meselâ, okalıptüs ağacı nasıl dedik, hiç görmemiş bir kimseye anlatıyoruz dün; “Bizim söğüt ağacına benziyor yaprakları” dedik. Tabii bildiği

bir şeyle tarif eder insan. Ama Allah'a benzeyen başka hiç bir varlık olmadığı için, Allah'ı bir şeyle anlatamayız. Anlatmak mümkün olmaz.

Onun için, "Allah'ın zâtından bahsediyorum demek cahilliktir. (Ve'l-ilmü fi hakîkati'l-ma'rifeti hayretün) Ma'rifetullahın künhü konusunda tam bilgi sahibi olmak, hayrettir; yâni dermanı kesilmek, şaşırıp kalmaktır, hayran kalmaktır. İşte odur mânâ. Allah'ın idrak edilemeyeceği ve böyle dermânı kesilip, hayretler içinde kalıp, "Allah, Allah!.." deyip kalmak; işte odur asıl bilgi, Allah bilgisi.

(Ve'l-işâretü mine'l-müşîri şirkün fi'l-işâreti) Yâni Allah şöyledir diye bir işaret, bir tevcîh, bir söz söylemek, (şirkün) o da şirkidir.

(Ve eb'adü'l-halkı mina'llâh) İnsanların Allah'tan en uzak olanı kimdir?.." Şaşıracaksınız şimdi cümlelerin bitişinden; "İnsanların Allah'tan en uzak olanı kimdir?.. (Ekserühüm işâreten ileyhi) Allah'tan en çok bahsedip laf edendir."

Oyuncak mı bu?.. Bilinemeyen şeyden ne böyle ileri geri konuşuyorsun?.. En çok konuşan en uzak insandır. Bilmiyor da ondan konuşuyor, cahil adam! İnsanların Allah'tan en uzak olanı Allah hakkında işaretli sözler söyleyen insandır. Susacak. Çünkü oradaki ilim hayrettir. Hayran kalmak, nâçar kalmak, çaresiz kalmak, bitap düşmektir yâni. Bilmem anlatabildim mi?.. Yâni böyle bir şeyler kastediyor.

E şimdi bazıları var, meselâ Alevî dedelerinden, Anadolu'da bazı yerlerde gördüğümüz böyle ümmî adamlardan... Neler neler söylüyorlar

ileri geri. Bak bu Bâyezid-i Bistâmî evliyaullahın ne kadar meşhur, büyük bir kimsesi:

“—Allah’tan insanların en uzak olanı, onun hakkında en çok söz söyleyendir.” diyor.

Cahil de ondan konuşuyor, bilse susar. Mûsâ AS ne dedi:

قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي

(الأعراف: ١٤٣)

(Rabbi erinî enzur ileyk) “Yâ Rabbi cemâlini göster, göreyim!” dedi. (Kâle len terâni) ‘Göremezsın!’ dedi Mûsâ AS’a Allah-u Teâlâ Hazretleri. (A’râf, 7/143)

Yâni gözler göremez, akıl idrak edemez. Başka bir varlığa benzemediği için, tarifi mümkün değil. E ne yapacak o zaman? Susacak. Edeben susacak, yanlış bir şey söyler miyim diye. Çünkü Allah’ın hoşuna gitmez söylediği söz. Lambur lumbur, yalan yanlış söylediği söz şirk olur, Allah’ın sevmediği bir şey olur. Susacak, edebini muhafaza edecek yâni.

e. Ma’rifetullahın Elde Edilmesi

سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ الْفَارِسِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْحَسَنَ بْنَ عَلَوِيهِ يَقُولُ سَأَلَ أَبُو يَزِيدَ بِأَيِّ شَيْءٍ
وَجَدْتُ هَذِهِ الْمَعْرِفَةَ قَالَ بَبَطْنٍ جَائِعٍ وَبَدَنٍ عَارٍ

TS. 74/26 (Semi'tü ebe'l-hüseyni'l-fârisiyye, yekülü: Semi'tü'l- hasene'bne alleveyh, yekülü: Süile ebû yezîd) Ebü'l-Hüseyin el-Fârisî'den işittim diyor Sülemî, o da Hasan ibn-i Alleveyh'ten – demin ismi geçmişti– işittiğini, şöyle dediğini duymuş, o da diyor ki:

(Süile ebû yezîd) Bâyezid-i Bistâmî'ye soru soruldu, sordular: (Bieyyi şey'in vecedte hâzihi'l-ma'rifete) 'Bu kadar irfânı, ma'rifetullahı neyle buldun yâ Ebû Yezid?' diye sormuş birisi. Yâni, "Bu yüksek mertebe irfâna, ma'rifetullahı neyle erdin, nasıl buldun?" diye sormuş.

(Kâle: Bi-batnin câiin, ve bedenin àrin) "Aç bir mide ve çıplak bir beden ile buldum." diyor. Yâni ne demek istiyor? Çok oruç tutarak, dünyaya meyletmeyerek, zahire rağbet etmeyerek, uzun seneler böyle gayret göstererek elde etmiş. Böyle cevap vermiş.

"–Nereden erdin bu irfâna?.."

"–Aç bir karınla, çıplak bir bedenle erdim."

Çıplak tabii, her şeyden soyunmuş demek. Demek ki bütün bilgilerden, safsatalardan, filozofların, şunun bunun lafından, gevezeliğinden, hepsinden sıyrılmış, tam teslim olmuş. Tam fakir ve yokluk içinde yâni. Nefsine hiç meyletmemiş, yemek vermemiş, oruç tutmuş, filan öyle elde etmiş. Nefsine taviz vererek, zahirini süsleyerek, onun bunun lafına bakarak olmuyor demek ki bu iş.

f. Àrif ve Zâhid

27. paragraf:

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ أَبُو يَزِيدَ الْعَارِفُ هَمُّهُ

مَا يَأْمَلُهُ وَالزَّاهِدُ هَمُّهُ مَا يَأْكُلُهُ

TS. 74/27 (Ve bi-isnâdihî) Aynı rivâyet zinciri, isnad zinciriyle. (àle ebû yezîd) Ebû Yezîd şöyle dedi: (El-àrifü hemmühû mâ ye'melühû, ve'z-zâhidü hemmühû mâ ye'külühû.)

Bir tarif yapıyor. Hani demin àbid dedik, zâhid dedik, àşık dedik, àrif dedik ya... Şimdi diyor ki Bâyezid-i Bistâmî:

(El-àrifü) “İrfân sahibi, àrif olan sòfî, (hemmühû) onun gayreti, isteği, tasası, himmeti, (mâ ye'melühû) umduğu şeyi elde etmektir.” Yâni, àrifin işi, peşine düştüğü şeyi elde etmektir, umduğuna nâil olmaktır.” Ne ümid ediyor?.. Allah'ın marifetine, kurbiyetine, ünsiyetine vâsıl olmayı istiyor. Àrifin himmeti budur. (Ve'z-zâhidü hemmühû) “Ama, zâhidin tasası, himmeti, gayreti, (mâ ye'külühû) yediğidir. Yediği şeydir. Ne yiyeceğim diyer yâni. Ötekisi àrif, umduğu şeye ulaşmak için, gayesine, hedefine varmak için gayret sarf ediyor. Zâhid de, akşamleyin ne yiyeceğim diye yemek tasasında.” diyor, böyle anlatmış.

g. Ne Mutlu Şu Kimseye!

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ أَبُو يَزِيدٍ طُوبَى لِمَنْ كَانَ هَمُّهُ هَمًّا

وَاحِدًا وَلَمْ يَشْغَلْ قَلْبَهُ بِمَا رَأَتْ عَيْنَاهُ

وَسَمِعَتْ أُذُنَاهُ

TS. 74/28 (Ve bi-isnâdihî kâle ebû yezîd) Aynı isnad zinciriyle, Ebû Yezîd-i Bistâmî dedi ki: (Tübâ li-men kâne hemmühû hemmen vâhiden, ve lem yeşgal kalbehû bimâ reet aynâhu, ve semiat üzünâhü.)

Bu, deminki cümleye biraz destek olacak bir söz oldu. Aynı isnad zinciriyle, şöyle dediğini naklediyor Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin:

(Tübâ) “Ne mutlu o kimseye ki, ne hoş o kimse ki, (li-men kâne hemmühû hemmen vâhiden) tasası, himmeti, gayreti, uğraşı tek bir uğraş olana ne mutlu!” Bir tek şeyle uğraşılıyor, nedir o?.. Ma’rifetullahı ermek, irfâna ermek, Allah’ın rızasına ermek... “Ne mutlu böyle tasası tek şey, hedefi tek şey olan kimseye! (Ve lem yeşgal kalbehû bimâ reet aynâhü, ve semiat üzünâhü) Ve gönlünü, gözünün gördüğü şeylerle, kulağının işittiği şeylerle meşgul etmeyip, o tek gayesi için boyna himmet sarf edene ne mutlu!..”

Demek ki, göz ve kulak, aslında bizi meşgul eden, huzurumuzu bozan, gâyemizi dağıtan, aklımızı şaşkırtan kaynaklar olmuş oluyor. Yâni, gözümüzün gördüğüne takılıyoruz. Harama baktıysak, günah oluyor. Haram olmayan bir

şey olsa, merak ediyoruz; şu neymiş, bu neymiş bilmem ne, filan... Aklımız onunla meşgul oluyor. Kulağımız duyduğumuz seslerle meşgul oluyor. Halbuki asıl gaye onlar değil.

“Ne mutlu gözünün gördüğüyle, kulağının işittiğiyle kalbini meşgul etmeyip, himmetini tek bir noktaya teksif edip ona çalışana...” O nedir?.. O, Allah’ın rızasını kazanmaktır. “O tek gayeye yönelebilene ne mutlu!” dedi.

Niyâzi-i Mısrî’nin bir şiiri vardır, güzeldir, uzunca bir şiirdir:

Bir göz ki anın olmaya ibret nazarında;

Ol sahibinin düşmanıdır baş üzerinde...²

“Bir gözün bakışında ibret alma yoksa, bir göz, baktığından ibret alma alışkanlığında değilse, bakışında ibret alma kabiliyeti yoksa; o göz, sahibinin başı üzerinde düşmanıdır.”

Neden? Bakıyor, ibret almıyor. Günaha bakıyor, adamı günaha sokuyor. Olmayan mâlâyani şeye bakıyor, adamı haktan meşgul ediyor.

İşte, “Ne mutlu gözlerinin gördüğü, kulaklarının işittiği ile kalbini meşgul etmeyip, himmetini, gayretini tek noktaya teksif edene!” dediği gibi söylemiş oluyor Niyâzi-i Mısrî Hazretleri! Uzun şiirdir. Bir de kulakla ilgili sözü var diyor ki:

Kulak ki öğüt almaya her dinlediğinden;

Akıt ona kurşunu hemen sen deliğinden!

---

² Niyazî-i Mısrî ve Divanı, Dr. Kenan Erdoğan, 199. şiir, s. 245, Akçağ yayınevi, Ankara 1998.

“Bir kulak işittiklerinden, kıssadan hisse çıkartmıyorsa, anlamıyorsa; sen o kulağın deliğine kurşun dök!” diyor, tıkat yâni onu diyor. Boşuna bir delik o kafada diyor. Hani kurşunu eritip dök, tıkansın. İşe yaramaz demek istiyor.

h. Allah Bilgisi

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ أَبُو يَزِيدَ مَنْ عَرَفَ اللَّهَ فَإِنَّهُ يَزْهَدُ
فِي كُلِّ شَيْءٍ يُشْغَلُهُ عَنْهُ

TS. 74/29 (Ve bi-isnâdihî kâle ebû yezîde) Aynı isnad zinciriyle Ebû Yezîd Bistâmî dedi ki: (Men arafa'llâhe feinnehû yezhedü fî külli şey'in yüşgiluhû anhu.)

(Men arafa'llâh) “Bir kimse Allah’ı bildi mi, (feinnehû) o kişi, (yezhedü fî külli şey'in) her şeyden müstağnî olur, hiç bir şeye aldırılmaz duruma gelir. (Yüşgilühû anhu) Allah’tan kendisini meşgul eden her şeyden müstağnî hale gelir. Bir insan Allah’ı bildi mi, o Allah bilgisiyle, Allah’tan kendisini meşgul eden, alıkoyan her şeyden uzaklaşır. Onlara metelik vermez, iltifat etmez, yönelmez duruma gelir, Allah’ı bilen.”

Tabii bu nedendir?.. Çünkü Allah bilgisi çok sevimlidir, çok güzeldir, çok yüksektir, çok sevaptır, çok kıymetlidir, çok tariflere sığmaz lezzete sahiptir. İnsan o tadı tattıktan sonra, başka şeyler saman gibi gelir insana; hiç tad almaz yâni.

i. Sünnet ve Farz

Sonuncu paragrafa yaklaştık, bir tane daha varmış:

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ سُئِلَ أَبُو يَزِيدَ عَنِ السُّنَّةِ وَالْفَرِيضَةِ فَقَالَ السُّنَّةُ تَرْكُ الدُّنْيَا وَالْفَرِيضَةُ الصُّحْبَةُ مَعَ الْمَوْلَى لِأَنَّ السُّنَّةَ كُلُّهَا تَدُلُّ عَلَى تَرْكِ الدُّنْيَا وَالْكِتَابُ كُلُّهُ يَدُلُّ عَلَى صُحْبَةِ الْمَوْلَى فَمَنْ تَعَلَّمَ السُّنَّةَ وَالْفَرِيضَةَ فَقَدْ كَمَلَ

TS. 74/30 (Ve bi-isnâdihî kâle) Aynı rivayet zinciriyle dedi ki o şahıs, ravi: (Süile ebû yezîde ani's-sünneti ve'l-farîdati. Fekâle: Es- sünnetü terkü'd-dünyâ, ve'l-farîdatü es-suhbetü mea'l-mevlâ; li- enne's-sünnete küllehâ tedüllü alâ terki'd-dünyâ, ve'l-kitâbü küllühü yedüllü alâ suhbeti'l-mevlâ. Femen tealleme's-sünnete ve'l- farîdate fekad kemüle.)

Ebû Yezîd-i Bistâmî Hazretleri'ne Aynı rivâyet zinciriyle şöyle sorulduğu bize geliyor. Kimdi ravi?.. Hasen ibn-i Alleveyh idi. (Süile ebû yezîde ani's-sünneti ve'l-farîdati) Ebû Yezîd-i Bistâmî Hazretleri'ne sünnetten ve farzdan sormuşlar. “Sünnet nedir, farz nedir?” diye sormuşlar Bâyezid-i Bistâmî'ye. O da cevap vermiş:

(Es-sünnetü terkü'd-dünyâ) “Sünnet, dünyayı terk etmektir; (ve'l-farîdatü) farz da, (es-suhbetü mea'l-mevlâ) Allah'la sohbet etmektir. Dünyayı terk etmek sünnet, Allah'la sohbet etmek farzdır.”

(Li-enne's-sünnete küllehâ tedüllü alâ terki'd-dünyâ) “Çünkü, sünnet-i seniyyeyi insan baştan sona dikkatle okur, mütalaa ederse, hepsinin hulasası, sünnetten çıkan sonuç, dünyanın beş para etmediği, dünyaya meyletmemek, ahirete rağbet etmek gerektiğidir. Bu anlaşılır.

(Ve'l-kitâbü küllühü yedüllü alâ suhbeti'l-mevlâ) Kur'an-ı Kerim'i de insan iz'an ve irfân ile baştan sona okursa, oradan çıkacak husus da nedir? Allah'la insanın sohbet etmesi, onunla dost olması, onunla beraber olması lâzım! Onun yanında olması lâzım, onunla meşgul olması lâzım!..

(Femen tealleme's-sünnete, ve'l-farîdate) Kim bumânâda sünneti ve farzı öğrenirse, bu zihniyete ererse; (fekad kemüle) işte o kemâl ehli olur, kâmil insan olur. Dünyayı terk edip, işi gücü Mevlâ ile meşgul olmak durumuna gelmişse, işte kâmil insan odur.

j. Nimet Ezeldendir

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ أَبُو يَزِيدَ النَّعْمَةُ أَزَلِيَّةٌ

يَجِبُ أَنْ يَكُونَ لَهَا شُكْرٌ أَزَلِيٌّ

TS. 74/31 (Ve bi-isnâdihî, kâle ebû yezîd) Sonuncu paragrafa geldik. Aynı rivayet zinciriyle, Hasan ibn-i Alleveyh duymuş Ebû Yezîd-i Bistâmî'den. Diyor ki: (En-ni'metü ezeliyyetün, yecibü en yekûne lehâ şükrün ezeliyyün.)

(En-ni'metü ezeliyyetün) “Nimet ezelîdir, ezeldendir yâni, çok evveldendir. (Yecibü en yekûne lehâ şükrün ezeliyyün) Onun şükrünün de ezelde olması lazımdır, ezelî bir şükür olması lazımdır.”

Tabii bu sözün mânâsı ne? Yâni Allah mahlûkatı yaratmadan evvel takdir etti, mukadderâtı tesbit etti, “Ol!” dedi, her şey oldu. Ama mukadderâtın planına göre oldu. Bir kula Allah ikram ediyorsa, demek ki ezelde kendisi ona ikramı takdir etmiş de, ondan ediyor. E niye ezelde ona hayrı takdir etmiş, nimeti takdir etmiş? Demek ki ezelde kulun Allah'a kulluğu güzelmiş, şükrü tammış da ondan öyle.

Hani ruhları yarattığı zaman;

أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ

(الاعراف: ١٧٣)

(E lestü bi-rabbiküm?) “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” buyurdu, (Kâlû: Belâ.) “Evet Rabbimiz'sin yâ Rabbi!” dediler. (A'raf, 7/172) Demek ki, tâ oralara dayanıyor demek istiyor. Yâni Allah'ın bu dünyadaki lütufları oraya dayanıyor.

Daha Hazret-i Âdem çamurla su arasında, toprakla su arasındayken, daha yaratılmamışken, Hazret-i Muhammed-i Mustafâ'sını yaratacağını bilmiyor muydu Allah? İşin nasıl olacağını bilmiyor muydu? Demek ki ezelden hepsi... Nimet ezeli, şükür de ezeli olması gerekir diyor veya öyledir de ondan diyor.

Tabii biz nimete ermiyorsak ne yapalım? Yâni bu işi bir yerden bir düzeltmenin imkânı, çaresi var mı? Var. Diyor ki Peygamber Efendimiz:³

الدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَ أَنْ يُبْرَمَ

(كر. عن نمير بن أوس مرسلًا)

(Ed-duâu yeruddü'l-kadâe ba'de en yübreme)
“Dua Allah'ın mukadderâtını, kesinleşmiş iken değiştirir.” Allah duayı kabul eder. Çünkü duayı kabul etmek de onun şanıındandır. Mücîbü'd-deavâttır, duaları kabul edicidir.

O halde ne yapacağız? Demek ki, daimâ Allah'a yalvaracağız, “Ya Rabbi! Aman yâ Rabbi!” diyeceğiz. Başka diyecek bir şeyimiz yok... “Aman yâ Rabbi!” diyeceğiz.

Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin menâkıbı, sözleri burada tamam oldu, Allah şefaatine erdirsin... Bundan sonraki terceme-i hâli gelen şahıs kim? Ebû Süleymân ed-Dârânî... 9. Terceme-i hal bu...

³ İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXII, s.158; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1077; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.VI, s.511, no:8911; Nümeyr ibn-i Evs Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.63, no:3119; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.499, no:12407.

İnşâallah, sağ olursak, Allah elem keder vermezse, önümüzdeki cumartesi inşâallah...

Artık bundan sonra, akşam namazlarından sonra yapacağız ki, yatsıdan sonraya kalınca gece yarılarında kalıyor; sizin evinize barkınıza gitmeniz zor oluyor diye. Yaz mevsimi boyunca sağ oldukça, fırsat buldukça bu kitabı okurken akşam namazından sonra okuyacağız, akşamla yatsının arasında bitireceğiz.

Allah hepinizden râzı olsun!..

Fâtiha-i şerife mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

12. 06. 1993 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü